

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SOCIALINIŲ IŠMOKŲ
PERSKAIČIAVIMO IR MOKĖJIMO LAIKINOJO ĮSTATYMO
15 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMŲ, PRIIMTŲ 2011 M.
GRUODŽIO 20 D. IR 2012 M. GRUODŽIO 20 D., ATITIKTIES
LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI**

2015 m. gegužės 14 d. Nr. KT15-N9/2015

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Prano Kuconio, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Dainiaus Žalimo, sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53¹ straipsniais, Teismo posėdyje 2015 m. balandžio 29 d. rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 12/2013-21/2013-15/2014-1/2015 pagal:

1) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą Nr. 1B-16/2013 ištirti, ar Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2012 m. gruodžio 20 d., tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas valstybinėms pensijoms, paskirtoms ir mokamoms pagal Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymą ir Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą, galioja iki 2013 m. gruodžio 31 d., neprieštaravo konstituciniams teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo, proporcingumo principams;

2) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą Nr. 1B-30/2013 ištirti:

– ar Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2011 m. gruodžio 20 d., tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas valstybinėms pensijoms, paskirtoms ir mokamoms pagal Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymą ir Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą, galioja iki 2012 m. gruodžio 31 d., neprieštaravo konstituciniams teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo, proporcingumo principams;

– ar Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2012 m. gruodžio 20 d., tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas valstybinėms pensijoms, paskirtoms ir mokamoms pagal Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymą ir Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą, galioja iki 2013 m. gruodžio 31 d., neprieštaravo konstituciniams teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo ir proporcingumo principams;

3) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą Nr. 1B-25/2014 ištirti, ar Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2012 m. gruodžio 20 d., tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas valstybinėms pensijoms, paskirtoms ir mokamoms pagal Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymą ir Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą, galioja iki 2013 m. gruodžio 31 d., neprieštaravo konstituciniams teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo, proporcingumo principams;

4) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą Nr. 1B-77/2014 ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2011 m. gruodžio 20 d., tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas valstybinėms pensijoms, paskirtoms ir mokamoms pagal Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymą ir Lietuvos Respublikos mokslininkų valstybinių pensijų laikinąjį įstatymą, galioja iki 2012 m. gruodžio 31 d., neprieštaravo konstituciniams teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo, proporcingumo principams;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2012 m. gruodžio 20 d., tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas valstybinėms pensijoms, paskirtoms ir mokamoms pagal Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymą ir Lietuvos Respublikos mokslininkų valstybinių pensijų laikinąjį įstatymą, galioja iki 2013

m. gruodžio 31 d., neprieštaravo konstituciniams teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo, proporcingumo principams.

Konstitucinio Teismo 2015 m. balandžio 15 d. sprendimu šie prašymai sujungti į vieną bylą ir jai suteiktas numeris 12/2013-21/2013-15/2014-1/2015.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymai grindžiami šiais argumentais.

Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnyje nustatytas sumažintų valstybinių pensijų mokėjimo terminas, kuris ginčijamais Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymais, priimtais 2011 m. gruodžio 20 d. ir 2012 m. gruodžio 20 d., buvo pratęstas atitinkamai iki 2012 m. gruodžio 31 d. ir 2013 m. gruodžio 31 d., nors kai kurių sumažintų socialinių išmokų, pavyzdžiui, valstybinių socialinio draudimo pensijų, mokėjimo terminas nebuvo pratęstas, t. y. išliko nustatyta, kad jos mokamos perskaičiuotos (sumažintos) iki 2011 m. gruodžio 31 d.

Konstituciniai teisinės valstybės, teisingumo, proporcingumo, lygiateisiškumo, taip pat socialinio solidarumo imperatyvai *inter alia* reiškia, kad ekonomikos, finansų krizės naštą visuomenė turėtų dalytis tolygiai ir proporcingai. Ginčijamais įstatymais Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo galiojimo terminas 2012–2013 metams pratęstas ne visoms išmokoms, mokamoms iš valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų, o tik jų daliai, todėl kyla abejonių dėl ekonomikos, finansų krizės naštos visuomenei padalijimo tolygumo ir proporcingumo. Valstybės, Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų deficitas nuo 2012 metų porą metų ne didėjo, o mažėjo, valstybės skolos augimas taip pat stabilizavosi, nuo 2012 metų buvo panaikintas dalies socialinių išmokų mažinimas, todėl abejotina, ar sumažintų valstybinių pensijų mokėjimas 2012–2013 metais vis dar buvo būtina priemonė, t. y. ar sumažintų valstybinių pensijų mokėjimo pratęsimas atitiko teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, nevaržė tokias pensijas gaunančių asmenų teisių labiau, nei reikia šiems tikslams pasiekti.

Pareiškėjas savo abejones dėl Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymų, priimtų 2011 m. gruodžio 20 d. ir 2012 m. gruodžio 20 d., atitikties Konstitucijai grindžia oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis, kad jei įstatymu nustatyta kita, Konstitucijos 52 straipsnyje tiesiogiai neįvardyta, pensija, pagal Konstituciją ji turi būti garantuota nurodytiems asmenims tokiais pagrindais bei dydžiais, kokie nustatyti įstatyme; įstatymų leidėjas, nustatydamas tokią pensiją, yra saistomas Konstitucijos. Konstitucinis Teismas yra

pabrėžęs, kad itin sunkios ekonominės, finansinės padėties (dėl ekonomikos krizės) susiklostymas valstybėje savaime nesuponuoja įstatymų leidėjo teisės koreguoti pensijų santykių teisinį reguliavimą – mažinti paskirtas ir mokamas pensijas; susiklosčius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai valstybė turi imtis visų įmanomų priemonių ekonomikos krizei įveikti ir lėšų, būtinų pensijoms mokėti, sukauptimui užtikrinti; tik ypatingu atveju, kai išnaudojus visas vidines ir išorines galimybes neįmanoma (nepavyksta) sukaupti tiek lėšų, kiek yra būtina pensijoms mokėti, pensijų teisinis reguliavimas gali būti koreguojamas jas mažinant; net ir tokiais išimtiniais atvejais paskirtos ir mokamos pensijos negali būti mažinamos pažeidžiant Konstitucijoje įtvirtintą asmens ir visuomenės interesų pusiausvyrą, t. y. konstitucinį proporcingumo principą.

II

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Seimo atstovo Seimo nario Jono Varkalos rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijami Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymai, priimti 2011 m. gruodžio 20 d. ir 2012 m. gruodžio 20 d., neprieštaravo Konstitucijai. Seimo atstovo pozicija grindžiama šiais argumentais.

Vienas iš ginčijamų Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymų buvo priimtas 2012 m. gruodžio 20 d. – kartu su Lietuvos Respublikos 2013 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu. Šio įstatymo preambulėje, be kita ko, nurodyta: „planuojamos 2013 metų nacionalinio biudžeto ir valstybės socialinės apsaugos fondų pajamos iš mokesčių ir socialinio draudimo įmokų vis dar yra 10,5 procento mažesnės net už 2008 metų pajamų lygį“; „sudėtinga Europos ir pasaulio ekonomikos bei finansų rinkų padėtis ir Lietuvoje sukuria ypatingas aplinkybes, į kurias tinkamai iš anksto nereaguojant valstybės ekonominė ir finansinė būklė gali dar labiau pasunkėti“; „2013 metais neįmanoma vienu metu įgyvendinti Fiskalinės drausmės įstatymo nuostatas, tvariai ištaisyti perviršinį deficitą ir nutraukti iš valstybės ir savivaldybių biudžetų mokamų valstybinių pensijų ir atlyginimų sumažinimą“; „2013 metais neįmanoma vienu metu įgyvendinti Fiskalinės drausmės įstatymo nuostatas, tvariai ištaisyti perviršinį deficitą ir nutraukti iš valstybės ir savivaldybių biudžetų mokamų valstybinių pensijų ir atlyginimų sumažinimą, todėl nėra pagrindo teigti, kad būtų numatoma gauti ar būtų sukaupta lėšų, reikalingų nesumažintiems valstybinėms pensijoms ir nesumažintiems atlyginimams mokėti, ir dėl to 2013 metų valdžios sektoriaus išlaidos turi būti tvirtinamos laikantis sumažintų valstybinių pensijų ir atlyginimų dydžių“. Būtent 2013 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų rodiklių patvirtinimo įstatymu iš naujo įvertinta valstybės ekonominė ir finansinė būklė, kuri ir lėmė būtinybę 2012 m. gruodžio 20 d. priimti Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymą.

Ginčijamais Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio

pakeitimo įstatymais buvo pratęsta paskirtų socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo tvarka ne tik asmenims, gaunantiems valstybines pensijas, paskirtas ir mokamas pagal Valstybinių pensijų įstatymą ir Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą, bet ir asmenims, gaunantiems rentas, slaugos ir priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslines kompensacijas, nedarbo socialinio draudimo išmokas. Be to, atsižvelgiant į valstybės ekonominę ir finansinę padėtį bei siekiant sumažinti valstybės biudžeto asignavimus darbo užmokesčiui, buvo priimti teisės aktai, kuriais iki 2013 m. gruodžio 31 d. buvo pratęstas sumažintas teisėjų, prokurorų, valstybės politikų ir valstybės tarnautojų darbo užmokesčio mokėjimas.

Tai, kad valstybinio socialinio draudimo senatvės pensijų gavėjams, kuriems išmokos mokamos ne iš valstybės biudžeto, bet iš Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto, sumažintų pensijų dydžiai nuo 2012 metų buvo grąžinti į 2009 metų lygį, galima pagrįsti oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis, kad valstybinės pensijos savo prigimtimi ir pobūdžiu skiriasi nuo valstybinio socialinio draudimo senatvės pensijos, taip pat nuo kitų valstybinio socialinio draudimo pensijų; jos laikytinos papildoma socialinės apsaugos priemone, yra skiriamos asmenims už atliktą tarnybą ar nuopelnus Lietuvos valstybei, taip pat kaip kompensacija įstatyme nurodytiems nukentėjusiesiems asmenims; šių pensijų gavimas siejamas ne su nustatyto dydžio pensijų socialinio draudimo įmokomis, o su atitinkamu asmens statusu (tarnyba, nuopelnais ar kitomis aplinkybėmis, nuo kurių priklauso valstybinės pensijos skyrimas). Be to, šios pensijos yra mokamos iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir dažniausiai yra papildomos išmokos, mokamos kartu su valstybinėmis socialinio draudimo pensijomis.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją Lietuva yra socialiai orientuota valstybė; tai suponuoja įstatymų leidėjo diskreciją valstybėje susidarius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai ir dėl to iškilus būtinybei laikinai mažinti pensijas, kitas socialines išmokas, įvertinus valstybės ir visuomenės išteklius, materialines bei finansines galimybes ir kitas reikšmingas aplinkybes, nustatyti ir tam tikroms kitoms socialiai jautriausioms asmenų grupėms, kurioms reikalinga ypatinga socialinė pagalba, taikytinas išimtis, t. y. nustatyti, kad šioms asmenų grupėms pensijos, kitos socialinės išmokos nemažinamos arba mažinamos mažiau siekiant užtikrinti žmogaus orumą atitinkančias gyvenimo sąlygas (2012 m. vasario 6 d. nutarimas). Taigi Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymuose nustatytas teisinis reguliavimas nepažeidžia konstitucinio teisinės valstybės principo, kuris integruoja įvairias Konstitucijoje įtvirtintas, jos saugomas ir ginamas vertybes ir kuriuo yra grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Konstitucija.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

1. Pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas prašo ištirti, ar Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymai, priimti 2011 m. gruodžio 20 d. ir 2012 m. gruodžio 20 d., neprieštaravo konstituciniams teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo, proporcingumo principams.

Iš pareiškėjo prašymų matyti, kad jis prašo ištirti šių įstatymų konstitucingumą tiek, kiek jais pratęstas Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinajame įstatyme nustatytą sumažintų pareigūnų ir karių valstybinių pensijų bei mokslininkų valstybinių pensijų mokėjimas 2012 ir 2013 metais. Pareiškėjas, grįsdamas savo abejones dėl Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymų, priimtų 2011 m. gruodžio 20 d. ir 2012 m. gruodžio 20 d., atitikties Konstitucijai, teigia, kad konstituciniams teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo, proporcingumo principams prieštaravo tai, kad sumažintų išmokų mokėjimo terminas ginčijamu teisiniu reguliavimu buvo pratęstas ne visoms socialinėms išmokoms, mokamoms iš valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų, o tik jų daliai – *inter alia* pareigūnų ir karių valstybinėms pensijoms ir mokslininkų valstybinėms pensijoms, mokamoms iš valstybės biudžeto.

2. Aiškinant pareiškėjo ginčijamus įstatymus atsižvelgtina į visuminį Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinajame įstatyme nustatytą teisinį reguliavimą.

2.1. Pagal Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 1 straipsnio 1 dalį šis įstatymas nustatė socialinių išmokų – valstybinių pensijų ir kitų išmokų, išvardytų šio straipsnio 2 dalies 1–4 punktuose, valstybinių socialinio draudimo pensijų perskaičiavimo ir šių išmokų mokėjimo asmenims, turintiems draudžiamųjų pajamų, tvarką, motinystės, tėvystės, motinystės (tėvystės), nedarbo socialinio draudimo pašalpų, motinystės (tėvystės) išmokų perskaičiavimo ir kompensuojamojo uždarbio socialinio draudimo pašalpoms skaičiuoti naujo maksimalaus dydžio nustatymo tvarką, išmokos vaikui mokėjimo sąlygas ir dydžius.

Šio straipsnio 2 dalies 1–4 punktuose nustatyta, kad šis įstatymas taikomas asmenims, gaunantiems šias socialines išmokas: valstybines pensijas, paskirtas ir mokamas pagal Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymą, Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą, Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatymą ir Lietuvos Respublikos mokslininkų valstybinių pensijų laikinąjį įstatymą (1 punktą); kompensacines išmokas, paskirtas ir mokamas pagal Lietuvos Respublikos teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymą (2 punktą); rentas, paskirtas ir mokamas pagal Lietuvos Respublikos Prezidento valstybinės rentos įstatymą, Lietuvos Respublikos Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų statuso įstatymą ir Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymą (3 punktą); šalpos kompensacijas darbingiems darbingo amžiaus

asmenims ir slaugos ar priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslines kompensacijas, paskirtas ir mokamas pagal Lietuvos Respublikos valstybinių šalpos išmokų įstatymą (4 punktas).

2.2. Iš Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo nuostatų, įtvirtintų *inter alia* jo preambulėje, 1 straipsnio 1 dalyje, taip pat iš šio įstatymo *travaux préparatoires* matyti, kad Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinajame įstatyme Seimas nustatė tokią socialinių išmokų, *inter alia* valstybinių pensijų, perskaičiavimo ir mokėjimo tvarką, kuri suponavo jų mažinimą.

2.3. Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) buvo nustatyta, kad šis įstatymas, išskyrus jo 16 straipsnį, įsigalioja 2010 m. sausio 1 d. ir galioja iki 2011 m. gruodžio 31 d. Taigi sumažintos socialinės išmokos, *inter alia* valstybinės pensijos, laikinai turėjo būti mokamos dvejus metus – nuo 2010 m. sausio 1 d. iki 2011 m. gruodžio 31 d.

2.3.1. Seimas 2010 m. liepos 2 d. priėmė Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymą, kuriuo pakeitė Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnį ir jį išdėstė taip:

„15 straipsnis. Įstatymo galiojimas ir taikymas

1. Šis įstatymas, išskyrus 16 straipsnį, įsigalioja 2010 m. sausio 1 d. ir galioja iki 2011 m. gruodžio 31 d.

2. Šio įstatymo 9 ir 10 straipsnių nuostatos netaikomos nuo 2011 m. liepos 1 d. naujai skiriamoms socialinio draudimo pašalpoms ir iš valstybės biudžeto mokamoms motinystės (tėvystės) išmokoms.

3. Pagal šio įstatymo nuostatas iki 2011 m. liepos 1 d. apskaičiuotos socialinio draudimo pašalpos ir iš valstybės biudžeto mokamos motinystės (tėvystės) išmokos mokamos iki jų mokėjimo termino pabaigos.“

2.3.2. Seimas 2011 m. gruodžio 20 d. priėmė ginčijamą Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymą, kuriuo pakeitė Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnį (2010 m. liepos 2 d. redakcija) ir jį išdėstė taip:

„1. Šis įstatymas, išskyrus 16 straipsnį, įsigalioja 2010 m. sausio 1 d. ir galioja:

1) šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 4 punkte nurodytoms šalpos kompensacijoms ir 5–9 punktuose nurodytoms išmokoms – iki 2011 m. gruodžio 31 d.;

2) šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 1, 2 ir 3 punktuose nurodytoms išmokoms, 4 punkte nurodytoms slaugos ir priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinėms kompensacijoms ir 10 punkte nurodytai išmokai – iki 2012 m. gruodžio 31 d.

2. Šio įstatymo 9 ir 10 straipsnių nuostatos netaikomos nuo 2011 m. liepos 1 d. iš naujo skiriamoms socialinio draudimo pašalpoms ir iš valstybės biudžeto mokamoms motinystės (tėvystės) išmokoms.

3. Pagal šio įstatymo nuostatas iki 2011 m. liepos 1 d. apskaičiuotos socialinio draudimo pašalpos ir iš valstybės biudžeto mokamos motinystės (tėvystės) išmokos mokamos iki jų mokėjimo termino pabaigos.“

Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 1, 2 ir 3 punktuose nurodytos šios socialinės išmokos: valstybinės pensijos, paskirtos ir mokamos pagal Valstybinių pensijų įstatymą, Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą, Teisėjų valstybinių pensijų įstatymą ir Mokslininkų valstybinių pensijų laikinąjį įstatymą; kompensacinės išmokos, paskirtos ir mokamos pagal Teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymą; rentos, paskirtos ir mokamos pagal Prezidento valstybinės rentos įstatymą, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų statuso įstatymą ir Kūno kultūros ir sporto įstatymą.

Taigi 2011 m. gruodžio 20 d. priimtu ginčijamu Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymu iki 2012 m. gruodžio 31 d. buvo pratęstas sumažintų *inter alia* valstybinių pensijų, paskirtų ir mokamų pagal Valstybinių pensijų įstatymą, Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą, Teisėjų valstybinių pensijų įstatymą ir Mokslininkų valstybinių pensijų laikinąjį įstatymą, mokėjimo terminas.

2.3.3. Seimas 2012 m. gruodžio 20 d. priėmė ginčijamą Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymą, kuriuo pakeitė Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio (2011 m. gruodžio 20 d. redakcija) 1 dalies 2 punktą ir jį išdėstė taip:

„2) šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 1 ir 3 punktuose nurodytoms išmokoms, 4 punkte nurodytoms slaugos ir priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinėms kompensacijoms ir 10 punkte nurodytai išmokai – iki 2013 m. gruodžio 31 d.“

Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 1, 3 punktuose nurodytos šios socialinės išmokos: valstybinės pensijos, paskirtos ir mokamos pagal Valstybinių pensijų įstatymą, Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą, Teisėjų valstybinių pensijų įstatymą ir Mokslininkų valstybinių pensijų laikinąjį įstatymą; rentos, paskirtos ir mokamos pagal Prezidento valstybinės rentos įstatymą, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų statuso įstatymą ir Kūno kultūros ir sporto įstatymą, 1 straipsnio 2 dalies 10 punkte – nedarbo socialinio draudimo išmoka, skiriama ir mokama pagal Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymą.

Taigi šiuo 2012 m. gruodžio 20 d. priimtu ginčijamu Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymu dar vieniems metams – iki 2013 m.

gruodžio 31 d. – pratęstas sumažintų *inter alia* valstybinių pensijų, paskirtų ir mokamų pagal Valstybinių pensijų įstatymą, Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą, Teisėjų valstybinių pensijų įstatymą ir Mokslininkų valstybinių pensijų laikinąjį įstatymą, mokėjimo terminas.

2.3.4. Apibendrinant ginčijamą teisinį reguliavimą pareiškėjo ginčijamu aspektu, pažymėtina, kad Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymais, priimtais 2011 m. gruodžio 20 d. ir 2012 m. gruodžio 20 d., 2012 ir 2013 metams buvo pratęstas sumažintų *inter alia* valstybinių pensijų, paskirtų ir mokamų pagal Valstybinių pensijų įstatymą, Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą, Mokslininkų valstybinių pensijų laikinąjį įstatymą, mokėjimo terminas.

2.3.5. Pažymėtina, kad Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnis (2012 m. gruodžio 20 d. redakcija) buvo pakeistas ir papildytas 2013 m. gruodžio 12 d. priimtu Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymu, tačiau pareiškėjo ginčijamas teisinis reguliavimas nebuvo pakeistas, t. y. Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 2 punkte išliko nuostata, pagal kurią sumažintų *inter alia* valstybinių pensijų, paskirtų ir mokamų pagal Valstybinių pensijų įstatymą, Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą, Mokslininkų valstybinių pensijų laikinąjį įstatymą, mokėjimo terminas buvo iki 2013 m. gruodžio 31 d.

2.4. Minėta, kad pareiškėjas, grįsdamas savo abejonės dėl Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymų, priimtų 2011 m. gruodžio 20 d. ir 2012 m. gruodžio 20 d., atitikties Konstitucijai, teigia, kad konstituciniams teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo, proporcingumo principams prieštaravo tai, kad sumažintų išmokų mokėjimo terminas ginčijamu teisiniu reguliavimu buvo pratęstas ne visoms socialinėms išmokoms, mokamoms iš valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetu, o tik jų daliai – *inter alia* pareigūnų ir karių valstybinėms pensijoms ir mokslininkų valstybinėms pensijoms, mokamoms iš valstybės biudžeto.

Šiame kontekste pažymėtina, kad pagal Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio (2013 m. gruodžio 12 d. redakcija) 1 dalies 1 punktą šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 4 punkte nurodytoms šalpos kompensacijoms darbingiems darbingo amžiaus asmenims ir 5–9 punktuose nurodytoms išmokoms (valstybinėms socialinio draudimo senatvės pensijoms (išskyrus šioms pensijoms, kurias gauna asmenys, kuriems nustatytas didelių specialiųjų poreikių lygis), išankstinėms senatvės, netekto darbingumo pensijoms asmenims, netekusiems 45–70 procentų darbingumo (II ir II grupių invalidumo pensijoms), išstarnauto laiko pensijoms, kurios viršija ribinį valstybinės socialinio draudimo pensijos dydį, valstybinėms socialinio draudimo našlaičių (maitintojo netekimo) pensijoms, kurios viršija pusę ribinio valstybinės socialinio draudimo pensijos dydžio, išskyrus pensijas, nurodytas šio straipsnio 3 dalyje, valstybinėms socialinio draudimo našlių

(maitintojo netekimo) pensijoms ir kompensacijoms už ypatingas darbo sąlygas, ligos, profesinės reabilitacijos, motinystės, tėvystės, motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpoms, ligos socialinio draudimo pašalpoms, motinystės (tėvystės) išmokoms, išmokai vaikui) šis įstatymas, išskyrus 16 straipsnį, galiojo iki 2011 m. gruodžio 31 d. Pagal šio įstatymo 15 straipsnio (2013 m. gruodžio 12 d. redakcija) 1 dalies 2 punktą Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas, išskyrus 16 straipsnį, jo 1 straipsnio 2 dalies 1 punkte nurodytoms valstybinėms pensijoms, 3 punkte nurodytoms rentoms ir 4 punkte nurodytoms slaugos ar priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinėms kompensacijoms galiojo iki 2013 m. gruodžio 31 d., o pagal šio įstatymo 15 straipsnio (2013 m. gruodžio 12 d. redakcija) 1 dalies 3 punktą Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas, išskyrus 16 straipsnį, jo 1 straipsnio 2 dalies 10 punkte nurodytai nedarbo socialinio draudimo išmokai galiojo iki 2014 m. gruodžio 31 d.

Taigi Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinuoju įstatymu nustatytas socialinių išmokų sumažinimas galiojo skirtingą laiką:

– šalpos kompensacijoms darbingiems darbingo amžiaus asmenims ir valstybinėms socialinio draudimo senatvės pensijoms (išskyrus šioms pensijoms, kurias gauna asmenys, kuriems nustatytas didelių specialiųjų poreikių lygis), išankstinėms senatvės, netekto darbingumo pensijoms asmenims, netekusiems 45–70 procentų darbingumo (II ir II grupių invalidumo pensijoms), ištarnauto laiko pensijoms, kurios viršija ribinį valstybinės socialinio draudimo pensijos dydį, valstybinėms socialinio draudimo našlaičių (maitintojo netekimo) pensijoms, kurios viršija pusę ribinio valstybinės socialinio draudimo pensijos dydžio, išskyrus pensijas, nurodytas šio straipsnio 3 dalyje, valstybinėms socialinio draudimo našlių (maitintojo netekimo) pensijoms ir kompensacijoms už ypatingas darbo sąlygas, ligos, profesinės reabilitacijos, motinystės, tėvystės, motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpoms, ligos socialinio draudimo pašalpoms, motinystės (tėvystės) išmokoms, išmokai vaikui sumažinimas galiojo iki 2011 m. gruodžio 31 d. (Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio (2013 m. gruodžio 12 d. redakcija) 1 dalies 1 punktas);

– valstybinių pensijų, rentų ir slaugos ar priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinių kompensacijų sumažinimas galiojo iki 2013 m. gruodžio 31 d. (Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio (2013 m. gruodžio 12 d. redakcija) 1 dalies 2 punktas);

– nedarbo socialinio draudimo išmokai galiojo iki 2014 m. gruodžio 31 d. (Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio (2013 m. gruodžio 12 d. redakcija) 1 dalies 3 punktas).

3. Šiame kontekste pažymėtina, jog Konstitucinis Teismas 2007 m. spalio 22 d. nutarime yra paminėjęs, kad Konstitucijoje tiesiogiai neįvardytos pensijos, vadinamos valstybinėmis pensijomis, yra nustatytos Valstybinių pensijų įstatyme (Lietuvos Respublikos pirmojo ir antrojo laipsnių valstybinės pensijos, nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos, pareigūnų ir karių valstybinės

pensijos, mokslininkų valstybinės pensijos, teisėjų valstybinės pensijos). Konstitucinis Teismas 2007 m. spalio 22 d. nutarime pažymėjo ir tai, kad vienais atvejais valstybinės pensijos (kurios nėra tiesiogiai įvardytos Konstitucijoje) yra skiriamos už tam tikrą tarnybą, kitais atvejais – už nuopelnus Lietuvos valstybei ar kaip kompensacija nukentėjusiesiems asmenims.

Pažymėtina ir tai, kad pagal Valstybinių pensijų įstatymo 2 straipsnio (2007 m. gruodžio 18 d. redakcija) 1 dalį visos valstybinės pensijos mokamos iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto.

4. Apibendrinant pareiškėjo ginčijamą teisinį reguliavimą pažymėtina, kad Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymais, priimtais 2011 m. gruodžio 20 d. ir 2012 m. gruodžio 20 d., atitinkamai iki 2012 m. gruodžio 31 d. ir iki 2013 m. gruodžio 31 d., buvo pratęstas sumažintų *inter alia* valstybinių pensijų, paskirtų ir mokamų iš valstybės biudžeto pagal Valstybinių pensijų įstatymą, Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą ir Mokslininkų valstybinių pensijų laikinąjį įstatymą, mokėjimo terminas; tačiau ginčijamais Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymais, priimtais 2011 m. gruodžio 20 d. ir 2012 m. gruodžio 20 d., nebuvo pratęstas kai kurių kitų sumažintų socialinių išmokų, *inter alia* valstybinių socialinio draudimo pensijų, mokėjimo terminas.

II

1. Minėta, kad pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas prašo ištirti, ar Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymai, priimti 2011 m. gruodžio 20 d. ir 2012 m. gruodžio 20 d., neprieštaravo konstituciniams teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo ir proporcingumo principams.

2. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis teisinės valstybės principas – universalus principas, kuriuo yra grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Lietuvos Respublikos Konstitucija, kad konstitucinis teisinės valstybės principas yra aiškintinas neatsiejamai nuo Konstitucijos preambuleje skelbiamo atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekio, kad minėto konstitucinio principo turinys atsiskleidžia įvairiose Konstitucijos nuostatose; konstitucinio teisinės valstybės principo esmė – teisės viešpatavimas.

2.1. Kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, proporcingumo principas, kaip vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų, reiškia, kad įstatyme numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, kad šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir kad šios priemonės neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti.

2.2. Konstitucinio teisinės valstybės principo turinys atskleidžiamas atsižvelgiant į įvairias Konstitucijos nuostatas, įvertinant visas Konstitucijoje įtvirtintas, jos ginamas ir saugomas vertybes ir atsižvelgiant į įvairių kitų konstitucinių principų – kaip antai teisingumo (apimančio *inter alia* prigimtinių teisingumą), socialinio solidarumo (derinamo su kiekvieno atsakomybe už savo likimą),

asmenų lygybės įstatymui, teismui, valstybės įstaigoms ir pareigūnams bei kitų, ne mažiau reikšmingų, konstitucinių principų – turinį (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas).

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad konstitucinis teisinės valstybės principas neatsiejamas nuo teisingumo principo, ir atvirkščiai. Teisingumas yra vienas pagrindinių teisės, kaip socialinių santykių reguliavimo priemonės, tikslų; jis yra vienas svarbiausių moralinių vertybių ir teisinės valstybės pagrindų; jis gali būti įgyvendintas užtikrinant tam tikrą interesų pusiausvyrą, išvengiant atsitiktinumų ir savivalės, socialinio gyvenimo nestabilumo, interesų priešpriešos (*inter alia* 2003 m. gruodžio 3 d., 2008 m. gruodžio 24 d., 2013 m. liepos 1 d. nutarimai).

2.3. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinio asmenų lygybės principo turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant; konstitucinis asmenų lygybės įstatymui principas reiškia žmogaus teisę būti traktuojamam vienodai su kitais bei įpareigoja vienodus faktus vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai. Konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas savaime nepaneigia galimybės įstatymu nustatyti nevienodą, diferencijuotą teisinį reguliavimą tam tikrų asmenų, priklausančių skirtingoms kategorijoms, atžvilgiu, jeigu tarp šių asmenų yra tokio pobūdžio skirtumų, kurie tokį diferencijuotą reguliavimą daro objektyviai pateisinamą (*inter alia* 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2011 m. gruodžio 22 d., 2013 m. liepos 5 d., 2014 m. liepos 3 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas. Vertinant, ar pagrįstai yra nustatytas skirtingas reguliavimas, būtina atsižvelgti į konkrečias teises aplinkybes; pirmiausia turi būti įvertinti asmenų ir objektų, kuriems taikomas skirtingas teisinis reguliavimas, teisinės padėties skirtumai (*inter alia* 2010 m. birželio 29 d., 2012 m. vasario 6 d., 2013 m. vasario 22 d., 2015 m. vasario 6 d. nutarimai).

3. Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Konstitucija yra vientisas aktas. Visos Konstitucijos nuostatos yra tarpusavyje susijusios ir sudaro vieną darnią sistemą, tarp Konstitucijoje įtvirtintų vertybių yra pusiausvyrą, nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti taip, kad būtų iškreiptas arba paneigtas kurios nors kitos Konstitucijos nuostatos turinys, nes taip būtų iškreipta viso konstitucinio teisinio reguliavimo esmė, pažeista konstitucinių vertybių pusiausvyrą (*inter alia* 2006 m. sausio 16 d., 2009 m. rugsėjo 24 d. 2015 m. gegužės 6 d. nutarimai).

4. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste aiškinant konstitucinius teisinės valstybės, teisingumo, proporcingumo principus atsižvelgtina ir į Konstitucijos 52 straipsnį, pagal kurį „valstybė

laiduoja piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas, socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais“.

4.1. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijos 52 straipsnyje yra nustatyti pensinio aprūpinimo ir socialinės paramos pagrindai. Pagal Konstituciją pensinio aprūpinimo pagrindai, asmenys, kuriems skiriamos ir mokamos pensijos, pensijų skyrimo ir mokėjimo sąlygos, taip pat pensijų dydžiai nustatomi tik įstatymu; įstatymų leidėjas, priimdamas įstatymus dėl pensinio aprūpinimo, yra saistomas Konstitucijos normų ir principų (*inter alia* 2008 m. gruodžio 24 d., 2009 m. rugsėjo 2 d., 2010 m. birželio 29 d. nutarimai).

Senatvės ir invalidumo pensijos yra Konstitucijos 52 straipsnyje *expressis verbis* nurodytos pensijų rūšys. Pagal Konstituciją įstatymu gali būti nustatytos ir kitokios, ne tik Konstitucijos 52 straipsnyje *expressis verbis* nurodytos, pensijos; šiame straipsnyje tiesiogiai neįvardytos pensijos šiuo metu yra nustatytos, be kita ko, Valstybinių pensijų įstatyme (*inter alia* 2010 m. birželio 29 d. nutarimas, 2015 m. sausio 14 d. sprendimas).

4.2. Pareigūnų ir karių valstybinė pensija yra viena iš Konstitucijos 52 straipsnyje tiesiogiai neįvardytų pensijų rūšių. Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatyme įtvirtintos pareigūnų ir karių valstybinės pensijos paskirtis yra *inter alia* atlyginti už sudėtingą, atsakingą, dažnai rizikingą ir pavojingą asmens tarnybą valstybei (2008 m. gruodžio 24 d., 2013 m. vasario 22 d. nutarimai); įstatymu nustatčius tokią valstybinę pensiją, jos skyrimas ir gavimas turi būti siejamas būtent su asmens tarnyba Lietuvos valstybei (2013 m. vasario 22 d. nutarimas).

Pažymėtina, kad mokslininkų valstybinė pensija taip pat yra viena iš įstatyme įtvirtintų Konstitucijos 52 straipsnyje tiesiogiai neįvardytų pensijų rūšių. Šios pensijos paskirtis – *inter alia* atlyginti už įstatymo nustatytos trukmės pilietinei visuomenei ir Lietuvos valstybei reikšmingą mokslinį darbą, kuriam reikalinga ypatinga kvalifikacija.

4.3. Paminėtinos šios Konstitucinio Teismo suformuluotos oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos, susijusios su valstybinėmis pensijomis:

– valstybinės pensijos savo prigimtimi ir pobūdžiu skiriasi nuo valstybinio socialinio draudimo senatvės pensijos, taip pat nuo kitų valstybinio socialinio draudimo pensijų: jos yra mokamos iš valstybės biudžeto; jos skiriamos asmenims už atliktą tarnybą ar nuopelnus Lietuvos valstybei, taip pat kaip kompensacija įstatyme nurodytiems nukentėjusiesiems asmenims (*inter alia* 2003 m. gruodžio 3 d., 2008 m. gruodžio 24 d., 2010 m. birželio 29 d. nutarimai, 2015 m. sausio 14 d. sprendimas, 2015 m. gegužės 6 d. nutarimas); šių pensijų gavimas siejamas ne su nustatyto dydžio pensijų socialinio draudimo įmokomis, o su atitinkamu asmens statusu (tarnyba, nuopelnais ar kitomis aplinkybėmis, nuo kurių priklauso valstybinės pensijos skyrimas) (*inter alia* 2013 m. vasario 22 d., 2014 m. liepos 3 d., 2015 m. gegužės 6 d. nutarimai);

– valstybinių pensijų ypatumai leidžia įstatymų leidėjui, atsižvelgiant į visas reikšmingas aplinkybes ir paisant Konstitucijos normų bei principų, nustatyti atitinkamas šių pensijų skyrimo sąlygas (2008 m. gruodžio 24 d. nutarimas, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2010 m. birželio 29 d., 2012 m. vasario 6 d. nutarimai); įstatymų leidėjo diskrecija nustatant valstybinių pensijų skyrimą yra platesnė nei reglamentuojant kitas pensijas, jų skyrimo sąlygos gali būti labai įvairios ir priklausyti *inter alia* nuo tarnybos ypatumų, ekonominių valstybės išgalių (2008 m. gruodžio 24 d., 2012 m. vasario 6 d., 2015 m. gegužės 6 d. nutarimai).

5. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtinos oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos, atskleidžiančios iš Konstitucijos kylančius reikalavimus teisiniam reguliavimui, kuriuo mažinamas socialinių išmokų dydis valstybėje susidarius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai:

– valstybėje gali susidaryti tokia ypatinga situacija (kilti ekonomikos krizė ir kt.), kai objektyviai trūksta lėšų, būtinų pensijoms mokėti, ir tokiais išimtiniais atvejais pensijų santykių teisinis reguliavimas gali būti koreguojamas, taip pat ir mažinant paskirtas ir mokamas pensijas tokiu mastu, koku būtina užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės interesus, apsaugoti kitas konstitucines vertybes (2004 m. gruodžio 13 d., 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimai, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2012 m. vasario 6 d. nutarimas);

– laikinai mažinti asmenų pensijas galima tik esant tokiai itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai, kai *inter alia* pajamų į valstybės biudžetą surinkimas yra taip sutrikęs, kad dėl to valstybė nebegali vykdyti prisiimtų įsipareigojimų; toks pensijų mažinimas turi būti grindžiamas aplinkybėmis, liudijančiomis itin sunkią valstybės ekonominę, finansinę padėtį; taigi tik kai yra oficialiai konstatuota, kad valstybėje susiklostė itin sunki netrumpalaikė ekonominė, finansinė padėtis, dėl kurios valstybė nebegali vykdyti prisiimtų įsipareigojimų, įstatymų leidėjas gali laikinai mažinti pensijas (2010 m. balandžio 20 d. sprendimas);

– itin sunkios ekonominės, finansinės padėties (dėl ekonomikos krizės) susiklostymas valstybėje savaime nesuponuoja įstatymų leidėjo teisės koreguoti pensijų santykių teisinį reguliavimą – mažinti paskirtas ir mokamas pensijas, susiklosčius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai valstybė turi imtis visų įmanomų priemonių ekonomikos krizei įveikti ir lėšų, būtinų pensijoms mokėti, sukauptimui užtikrinti; valstybės institucijos, formuojančios ir vykdančios valstybės ekonomikos, finansų politiką, negali pirmiausia imtis tokių ekonomikos, finansų krizės įveikimo priemonių, kurias įgyvendinant krizės įveikimo našta būtų užkrauta asmenims, *inter alia* mažinti pensijų, kitų socialinių garantijų; priemonės sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai valstybėje įveikti turi būti įgyvendinamos kompleksiskai, jos turi būti suderintos, *inter alia* taip, kad nebūtų pažeista Konstitucijoje įtvirtinta asmens ir visuomenės interesų pusiausvyra; tik ypatingu atveju, kai išnaudojus visas vidines ir išorines galimybes neįmanoma (nepavyksta) sukaupti tiek lėšų, kiek yra

būtina pensijoms mokėti, pensijų teisinis reguliavimas gali būti koreguojamas jas mažinant; net ir tokiais išimtiniais atvejais paskirtos ir mokamos pensijos negali būti mažinamos pažeidžiant Konstitucijoje įtvirtintą asmens ir visuomenės interesų pusiausvyrą, t. y. konstitucinį proporcingumo principą (2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2012 m. vasario 6 d. nutarimas);

– sumažintos pensijos gali būti mokamos tik laikinai, t. y. tik tol, kol valstybėje yra susidariusi ypatinga situacija, *inter alia* yra ekonomikos krizė, tačiau ši doktrininė nuostata negali būti aiškinama kaip reiškianti, esą valstybė, įstatymų leidėjui sumažinus paskirtas ir mokamas pensijas, per ekonomikos krizę yra atleidžiama nuo pareigos ieškoti būdų sukaupti lėšas, kurios reikalingos pensijoms mokėti; priešingai, jeigu dar iki ekonomikos krizės pabaigos atsiranda galimybė sukaupti (gauti) lėšas, būtinas iki pensijų sumažinimo buvusio dydžio pensijoms mokėti, teisinis reguliavimas, pagal kurį pensijos buvo sumažintos, turi būti panaikintas (2010 m. balandžio 20 d. sprendimas);

– konstitucinis proporcingumo principas *inter alia* reiškia ir tai, kad, valstybėje esant itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai ir dėl to iškilus būtinybei laikinai mažinti paskirtas ir mokamas pensijas siekiant užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės ir valstybės interesus, apsaugoti kitas konstitucines vertybes, įstatymų leidėjui kyla priedermė nustatyti tolygų, nediskriminacinį pensijų mažinimo mastą, kuriuo pensijos būtų mažinamos taip, kad nebūtų pažeistos iki itin sunkios ekonominės, finansinės padėties susidarymo valstybėje nustatytos pensijų tos pačios kategorijos pensininkams dydžių proporcijos (2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2012 m. vasario 6 d. nutarimas);

– valstybinių pensijų, kurios savo prigimtimi ir pobūdžiu skiriasi nuo senatvės pensijų, taip pat ir nuo invalidumo pensijų, ypatumai suponuoja, kad, valstybėje esant itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai ir dėl to iškilus būtinybei laikinai mažinti pensijas siekiant užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės ir valstybės interesus, apsaugoti kitas konstitucines vertybes, įstatymų leidėjas gali koreguoti tokių skirtingos prigimties pensijų teisinį reguliavimą mažindamas šias pensijas didesniu mastu nei senatvės ar invalidumo pensijas; tai darant neturi būti pažeistos iki itin sunkios ekonominės, finansinės padėties susidarymo valstybėje nustatytos valstybinių pensijų dydžių proporcijos (2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2012 m. vasario 6 d. nutarimas).

6. Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 31 d., 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimuose, 2007 m. lapkričio 13 d. sprendime yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją Seimas, kaip įstatymų leidžiamosios valdžios institucija, ir Vyriausybė, kaip vykdomosios valdžios institucija, turi labai plačią diskreciją formuoti ir vykdyti valstybės ekonominę politiką (kiekvienas pagal savo kompetenciją) ir teisės aktais atitinkamai reguliuoti ūkinę veiklą, žinoma, jokiu būdu nepažeisdami Konstitucijos ir įstatymų, *inter alia* neviršydami juose nustatytų šių valstybės valdžios institucijų įgaliojimų, paisydami iš Konstitucijos kylančių tinkamo teisinio proceso reikalavimų, Konstitucijoje

įtvirtintų teisinės valstybės, valdžių padalijimo, atsakingo valdymo, teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio aiškumo, tikrumo, saugumo principų.

7. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Konstituciją, *inter alia* jos 52 straipsnį, konstitucinius teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo, proporcingumo principus:

– valstybėje susiklosčius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai valstybines pensijas, kurios savo prigimtimi ir pobūdžiu skiriasi nuo senatvės ir invalidumo pensijų, mažinant didesniu mastu nei senatvės ar invalidumo pensijas, *inter alia* gali būti nustatytas ilgesnis sumažintų valstybinių pensijų mokėjimo terminas;

– konstitucinė valstybės pareiga sukaupti lėšas, reikalingas pensijoms mokėti, ir panaikinti teisinį reguliavimą, pagal kurį pensijos buvo sumažintos, jeigu atsiranda galimybė sukaupti (gauti) lėšas, būtinas iki pensijų sumažinimo buvusio dydžio pensijoms mokėti, negali būti suprantama kaip pareiga spręsti dėl teisinio reguliavimo, pagal kurį pensijos buvo sumažintos, panaikinimo tik tada, kai atsiranda galimybė sukaupti (gauti) visas lėšas, būtinas iki sumažinimo buvusiam visų pensijų dydžiui atkurti; atsiradus galimybei sukaupti (gauti) dalį tokių lėšų, atsižvelgdamas į valstybėje susiklosčiusią ekonominę, finansinę padėtį ir valstybės išgales, įskaitant įvairius valstybės prisiimtus įsipareigojimus, įstatymų leidėjas, sprenddamas dėl teisinio reguliavimo, pagal kurį pensijos buvo sumažintos, panaikinimo, gali nutarti ne vienu metu ir (ar) ne iš karto visa apimtimi atkurti skirtingos prigimties ir pobūdžio pensijų dydžius, buvusius iki sumažinimo; taip nutaręs, įstatymų leidėjas yra saistomas Konstitucijos, *inter alia* iš konstitucinių teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo, proporcingumo principų kylančių reikalavimų, įskaitant reikalavimą nustatant skirtingą reguliavimą atsižvelgti į konkrečias teisines aplinkybes, pirmiausia įvertinti asmenų ir objektų, kuriems taikomas toks skirtingas teisinis reguliavimas, teisinės padėties skirtumus.

III

Dėl Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymų, priimtų 2011 m. gruodžio 20 d. ir 2012 m. gruodžio 20 d., atitikties konstituciniams teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo ir proporcingumo principams

1. Minėta, kad pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas prašo ištirti, ar Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymai, priimti 2011 m. gruodžio 20 d. ir 2012 m. gruodžio 20 d., neprieštaravo konstituciniams teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo ir proporcingumo principams. Minėta ir tai, kad pareiškėjas, grįsdamas savo abejones dėl Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymų, priimtų 2011 m. gruodžio 20 d. ir 2012 m. gruodžio 20 d., atitikties Konstitucijai, teigia, jog konstituciniams teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo, proporcingumo principams prieštaravo tai, kad sumažintų išmokų mokėjimo terminas ginčijamu teisiniu reguliavimu buvo pratęstas ne visoms socialinėms išmokoms, mokamoms iš valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų, o tik jų daliai – *inter alia* pareigūnų ir karių valstybinėms pensijoms ir mokslininkų valstybinėms pensijoms, mokamoms iš valstybės biudžeto.

2. Apibendrinant pareiškėjo ginčijamą teisinį reguliavimą taip pat minėta, kad Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymais, priimtais 2011 m. gruodžio 20 d. ir 2012 m. gruodžio 20 d., atitinkamai iki 2012 m. gruodžio 31 d. ir iki 2013 m. gruodžio 31 d. buvo pratęstas sumažintų *inter alia* valstybinių pensijų, paskirtų ir mokamų iš valstybės biudžeto pagal Valstybinių pensijų įstatymą, Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą ir Mokslininkų valstybinių pensijų laikinąjį įstatymą, mokėjimo terminas; tačiau ginčijamais Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymais, priimtais 2011 m. gruodžio 20 d. ir 2012 m. gruodžio 20 d., nebuvo pratęstas kai kurių kitų sumažintų socialinių išmokų, *inter alia* valstybinių socialinio draudimo pensijų, mokėjimo terminas.

3. Taip pat minėta, kad pagal Konstituciją, *inter alia* jos 52 straipsnį, konstitucinius teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo, proporcingumo principus:

– valstybėje susiklosčius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai valstybines pensijas, kurios savo prigimtimi ir pobūdžiu skiriasi nuo senatvės ir invalidumo pensijų, mažinant didesniu mastu nei senatvės ar invalidumo pensijas, *inter alia* gali būti nustatytas ilgesnis sumažintų valstybinių pensijų mokėjimo terminas;

– konstitucinė valstybės pareiga sukaupti lėšas, reikalingas pensijoms mokėti, ir panaikinti teisinį reguliavimą, pagal kurį pensijos buvo sumažintos, jeigu atsiranda galimybė sukaupti (gauti) lėšas, būtinas iki pensijų sumažinimo buvusio dydžio pensijoms mokėti, negali būti suprantama kaip

pareiga spręsti dėl teisinio reguliavimo, pagal kurį pensijos buvo sumažintos, panaikinimo tik tada, kai atsiranda galimybė sukaupti (gauti) visas lėšas, būtinas iki sumažinimo buvusiam visų pensijų dydžiui atkurti; atsiradus galimybei sukaupti (gauti) dalį tokių lėšų, atsižvelgdamas į valstybėje susiklosčiusią ekonominę, finansinę padėtį ir valstybės išgales, įskaitant įvairius valstybės prisiimtus įsipareigojimus, įstatymų leidėjas, spręsdamas dėl teisinio reguliavimo, pagal kurį pensijos buvo sumažintos, panaikinimo, gali nutarti ne vienu metu ir (ar) ne iš karto visa apimtimi atkurti skirtingos prigimties ir pobūdžio pensijų dydžius, buvusius iki sumažinimo; taip nutaręs, įstatymų leidėjas yra saistomas Konstitucijos, *inter alia* iš konstitucinių teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo, proporcingumo principų kylančių reikalavimų, įskaitant reikalavimą nustatant skirtingą reguliavimą atsižvelgti į konkrečias teises aplinkybes, pirmiausia įvertinti asmenų ir objektų, kuriems taikomas toks skirtingas teisinis reguliavimas, teisinės padėties skirtumus.

4. Taigi toks pareiškėjo ginčijamas teisinis reguliavimas, pagal kurį buvo nustatytas ilgesnis sumažintų valstybinių pensijų, paskirtų ir mokamų iš valstybės biudžeto pagal Valstybinių pensijų įstatymą, Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą ir Mokslininkų valstybinių pensijų laikinąjį įstatymą, mokėjimo terminas nei kai kurių kitų sumažintų socialinių išmokų, *inter alia* valstybinių socialinio draudimo pensijų, mokėjimo terminas, vertintinas kaip valstybinių pensijų mažinimas didesniu mastu atsižvelgiant į kitokią, nei kitų socialinių išmokų (*inter alia* senatvės ir invalidumo pensijų), šių pensijų prigimtį ir pobūdį, t. y. kaip objektyviai pateisinamas skirtingų kategorijų pensininkų (valstybinių pensijų ir valstybinio socialinio draudimo pensijų gavėjų) skirtingas traktavimas, kuriuo savaime nepažeidžiamos pensijų tos pačios kategorijos pensininkams dydžių proporcijos.

Vadinasi, nėra pagrindo teigti, kad pareiškėjo ginčijamais Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymais, priimtais 2011 m. gruodžio 20 d. ir 2012 m. gruodžio 20 d., buvo pažeisti konstituciniai teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo, proporcingumo principai.

5. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2011 m. gruodžio 20 d., tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas valstybinėms pensijoms, paskirtoms ir mokamoms pagal Valstybinių pensijų įstatymą, Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą ir Mokslininkų valstybinių pensijų laikinąjį įstatymą, galioja iki 2012 m. gruodžio 31 d., ir Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2012 m. gruodžio 20 d., tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas valstybinėms pensijoms, paskirtoms ir mokamoms pagal Valstybinių pensijų įstatymą, Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą ir Mokslininkų valstybinių pensijų laikinąjį įstatymą, galioja iki 2013 m.

gruodžio 31 d., neprieštaravo konstituciniams teisinės valstybės, asmenų lygiateisiškumo, teisingumo, proporcingumo principams.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 53¹, 54, 55, 56, 69 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymas (2011 m. gruodžio 20 d. redakcija; Žin., 2011, Nr. 160-7573) tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas valstybinėms pensijoms, paskirtoms ir mokamoms pagal Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymą, Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą ir Lietuvos Respublikos mokslininkų valstybinių pensijų laikinąjį įstatymą, galioja iki 2012 m. gruodžio 31 d., neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymas (2012 m. gruodžio 20 d. redakcija; Žin., 2012, Nr. 155-7985) tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas valstybinėms pensijoms, paskirtoms ir mokamoms pagal Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymą, Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą ir Lietuvos Respublikos mokslininkų valstybinių pensijų laikinąjį įstatymą, galioja iki 2013 m. gruodžio 31 d., neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Vytautas Greičius

Danutė Jočienė

Pranas Kuconis

Vytas Milius

Egidijus Šileikis

Algirdas Taminskas

Dainius Žalimas